

8. CHRZEŚCIJAŃSKIE MALARSTWO W NUBII (Warszawa, UKSW, 27 XI 2015)

W piątek, 27 XI 2015 r. na Uniwersytecie Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w budynku 23, w sali nr 201 (ul. Wójcickiego 1/3) odbyła się konferencja naukowa pt. *Chrześcijańskie malarstwo w Nubii*. Organizatorem sympozjum był Instytut Historii Sztuki funkcjonujący na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Do udziału w konferencji organizatorzy zaprosili nie tylko bizantynistów, lecz tak rozszerzyli grono prelegentów, aby ukazać sztukę nubijską na szerszym tle. Ich intencją było zainteresowanie tematyką referatów nie tylko specjalistów, ale również szersze grono odbiorców, którzy interesują się starożytną sztuką. Konferencja – w zamiarze organizatorów – miała nawiązywać do tradycji Akademii Teologii Katolickiej (z której wywodzi się Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego), gdzie w 1974 r. wprowadzono pierwszy na świecie wykład kursoryczny dotyczący Nubii Chrześcijańskiej, który prowadził dr Stefan Jakobielski – uczeń prof. Kazimierza Michałowskiego i jeden z uczestników wykopaliskach w Faras oraz wieloletni kierownik misji archeologicznej w Starej Dongoli.

Uroczyste otwarcie konferencji z honorowym udziałem dr. hab. Michała Janochy, prof. UW – biskupa pomocniczego Archidiecezji Warszawskiej, rozpoczęło się o godz. 9.30. Następnie dr Magdalena Łaptaś (IHS UKSW) dokonała krótkiego wprowadzenia w tematykę konferencji. O godz. 10.00 rozpoczęła się pierwsza – przedpołudniowa – część sympozjum, która składała się z dwóch sesji. W czasie trwania pierwszej sesji (godz. 10.00-11.10) wygłoszono trzy referaty i jeden komunikat: 1) dr Stefan Jakobielski (Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk): *Początki badań nad Nubią w Akademii Teologii Katolickiej*; 2) dr Tadeusz Gołgowski (em. UKSW): *Chryścianizacja Nubii; fakty i mity*; 3) dr hab. Piotr Otto Scholz, prof. nadzw. (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego): *Ikoniczność bizantyńska wobec chrześcijańskiego Orientu, ze szczególnym uwzględnieniem Nubii*; komunikat – dr Alfred Twardecki (Muzeum Narodowe w Warszawie): *Nowa ekspozycja Galerii Faras w Muzeum Narodowym w Warszawie*. Następnie odbyła się dwudziestominutowa dyskusja, a po niej miała miejsce również dwudziestominutowa przerwa kawowa.

Obrazy wznowiono po przerwie. W czasie drugiej sesji przedpołudniowej (godz. 11.50-13.30) wygłoszono pięć prelekcji: 1) dr Małgorzata Martens-Czarnecka (em. PAN): *Wpływy bizantyńskie na malarstwo nubijskie*; 2) mgr Tomasz Górecki (MNW): *Orzeł, miecz i majolika: ślady oddziaływania kultury Śródziemnomorza na sztukę nubijską*; 3) mgr Iwona Brzewska (Żydowski Instytut Historyczny): *Aniołowie mocy. Siła imienia w tradycji żydowskiej*; 4) dr Magdalena Łaptaś (IHS UKSW): *Siedmiu archaniołów w Nubii*; 5) dr Magdalena Woźniak (Sorbonne, Paryż): *O bizantyńskim stroju władców Makurii*. Tę część konferencji zakończyła – podobnie jak poprzednio – dwudziestominutowa dyskusja, po której nastąpiła przerwa obiadowa.

Następnie, po przerwie obiadowej, rozpoczęła się druga część konferencji. W czasie trwania pierwszej sesji popołudniowej wygłoszono trzy referaty: 1) mgr Agnieszka Ryś (Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej im. Kazimierza Michałowskiego Uniwersytetu Warszawskiego): *Nakrycia głów świętych w malarstwie nubijskim*; 2) dr hab. Aleksandra Sulikowska (IHS UW, MNW): *Przedstawienia Matki Boskiej Karmiącej w katedrze w Faras*; 3) mgr Bożena Mierzejewska (em. MNW): *Przedstawienia Matki*

Boskiej Przędącej w Nubii i doktryna wcielenia. Tę część konferencji zakończyła piętnastominutowa dyskusja, po której miała miejsce przerwa kawowa.

Po przerwie odbyła się ostatnia część konferencji – druga sesja popołudniowa, w czasie której wygłoszono dwie prelekcje: 1) prof. dr hab. Adam Łukaszewicz (Instytut Archeologii UW): *Jeszcze kilka słów o malowidłach z Katedry w Faras*; 2) dr Dobrochna Zielińska (IA UW): *Technologia i technika malowideł ściennych jako nowy aspekt studiów nad malarstwem nubijskim VII-XIV w.* Po tej części sympozjum również miała miejsce krótka, dziesięciminutowa dyskusja, po której prof. dr hab. Waldemar Deluga (IHS UKSW) dokonał merytorycznego podsumowania konferencji.

W sumie w czasie trwania konferencji wygłoszono 13 referatów i jeden komunikat. Prelegenci reprezentowali 7 ośrodków naukowych: MNW (4 osoby), UW (4 osoby), PAN (2 osoby), UKSW (2 osoby), UŁ (1 osoba), Sorbonne (1 osoba) i ŻIH (1 osoba), przy czym jedna osoba reprezentowała dwa ośrodki (UW i MNW). Wygłoszone referaty dotyczyły rozmaitych aspektów malowideł odkrytych przez archeologów na terenie obecnego północnego Sudanu i południowego Egiptu.

Warto zaznaczyć, że malarstwo nubijskie zostało odkryte dzięki wykopaliskom prowadzonym przez polskich archeologów pracujących, w latach 1961-1964, pod kierunkiem prof. Kazimierza Michałowskiego w Faras (starożytne Pachoras; przed wybudowaniem Wielkiej Tamy Asuańskiej, była to miejscowość w północnym Sudanie, na północ od II katarakty w pobliżu Wadi Halfa, zalana w 1964 r. wodami Jeziora Namera), które było stolicą prowincji królestwa Meroe od 270 r. prz. Chr. aż do upadku państwa w 350 r. po Chr., a później stolicą prowincji królestwa Nobadii, które w VI w. przyjęło chrześcijaństwo, a od VII w. było stolicą prowincji królestwa Makurii; w VII w. w Pachoras ustanowiono biskupstwo, które istniało do XIV w., gdy Makuria ostatecznie upadła, a jej ludność została zislamizowana.

Wykopaliska te były prowadzone w ramach tzw. Kampanii Nubijskiej, trwającej od 1960 r. a zorganizowanej pod patronatem UNESCO, której celem było ratowanie zabytków starożytnego Egiptu na obszarach, które miały zostać zalane wodami Nilu w wyniku budowy Wielkiej Tamy Asuańskiej – na zalanym terenie powstał sztuczny zbiornik zaporowy znajdujący się na terytorium Egiptu (Jezioro Namera) i Sudanu (Jezioro Nubia). W wyniku prac archeologicznych zabytkowe obiekty zostały przeniesione do wyżej położonych miejsc (najbardziej znanym przykładem jest Abu Simbel, które w latach 1964-1968 zostało przeniesione na miejsce położone o ok. 65 m wyżej, zaś pracami kierował z ramienia UNESCO prof. K. Michałowski) lub oddane krajom, które brały udział w tej operacji. Dzięki tym kampaniom badawczym Muzeum Narodowe w Warszawie wzbogaciło się o niezwykle cenne i unikalny w skali światowej zespół zabytków.

Dr Magdalena Łaptaś podkreśla, że „Warto pamiętać, iż od czasu odsłonięcia katedry w Faras, polscy archeolodzy odkryli również ciekawe zespoły malowideł w Stariej Dongoli – stolicy zjednoczonych Królestw Nubijskich i Baganarti. Malowidła te można obecnie podziwiać w Sudanie. Niektóre z nich są tak oryginalne pod względem ikonografii, że nie można znaleźć dla nich analogii w sztuce średniowiecznej”.